

Astrid-Mette Husøy og Ann Cathrine Kroksveen (red)

Blodprøvetaking i praksis

4. UTGAVE

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

Caseoppgaver

Kapittel 3

Prøvetakerens rolle i møte med pasienten

Pasienteksempel 1. Døende pasient

Med jevne mellomrom kommer bioingeniører opp i følgende dilemma: Det er rekvirert blodprøver på en pasient som viser seg å være i terminal fase når vi ankommer. Ofte er det også sterkt pregede pårørende til stede. Bioingeniøren vil svært nødig trenge seg på for å ta blodprøve av pasienten i slike situasjoner, og de pårørende spør ofte om dette virkelig er nødvendig.

1. Hva ville du ha gjort i denne situasjonen?

Bioingeniøren henvender seg til sykepleier på avdelingen, og får gjerne beskjed om at prøver må tas fordi «legen har bestemt det», eller at «når legen har rekvirert prøvene er det sikkert viktig». Bioingeniøren kjenner på et ubehag overfor pasienten og pårørende. Hva er riktig å gjøre? Her er kommet i et etisk dilemma.

2. Drøft de moralske aspektene ved bioingeniørens dilemma.

Strukturer drøftingen ved hjelp av (valgfri) modell for etisk refleksjon og relevante etiske teorier. Utfyllende lesning om og «løsning» på dilemmaet i lenke.

<https://www.med.uio.no/helsam/tjenester/kunnskap/etikk-helsetjenesten/kasuistikker/provetaking-av-doende-pasienter.html>

<https://www.bioingenioren.no/meninger/bfi/yrkesetikk/2015/fikk-du-tatt-proven-av-den-doende/>

Veiledning:

Casen er basert på innlegg fra Bioingeniøren 5.2012:

<https://www.bioingenioren.no/contentassets/b33beeb248454490bde2e85c1434993b/provetaking-av-doende-pasienter---et-etisk-dilemma.pdf>

Pasienteksempel 2. Respekt og mangfold

På sykehuset trekker pasientene kølapp på venterommet, og blir på skjerm henvist til avlukke for blodprøvetaking.

1. *Hvordan vil du forberede deg til å møte pasientene som kommer til prøvetaking?*

En mannlig pasient tidlig i 40-årene blir henvist til avlukke 4 der bioingeniør Rizwan jobber med å ta blodprøver denne dagen. Pasienten virker avslappet og rolig på vei inn i avlukket, men får et litt stramt uttrykk i ansiktet når han ser hvem som tar imot ham. Rizwan introduserer seg for pasienten og pasienten hilser tilbake og setter seg tungt i stolen. Pasienten blir med i en kort samtale på Rizwans spørsmål: «Hvordan kom du deg hit i dag?»

2. *Hva tenker du om situasjonen, og hvilke forventninger har du til den videre blodprøvetakingen?*

Da det blir klart for pasienten at det er Rizwan som skal gjennomføre blodprøvetakingen blir han skeptisk, prater litt usammenhengende og er tydelig stresset. Rizwan ser endringene i pasienten og spør om det går bra. Pasienten puster tungt og presser frem et «Nei» og spør Rizwan om det er noen andre på jobb som kan ta blodprøven av ham.

3. *Hvordan vil du i Rizwan sin situasjon oppleve og reagere, og hvordan vil du svare pasienten?*

Rizwan, som er mørk i huden, har tidligere opplevd at pasienter ikke ønsker at det er han som skal ta blodprøvene, men likevel svarer han enkelt at det er han som tar blodprøvene her i dag. Pasienten må komme tilbake igjen en annen gang dersom han ønsker at en annen bioingeniør skal ta blodprøven.

4. *Hvordan vil du videre følge opp pasienten?*

Til tross for pasientens tydelige ønske om en annen bioingeniør oppfatter Rizwan at de kommuniserer greit sammen. Rizwan henvender seg igjen til pasienten og spør hva grunnen er for at han ønsker en annen prøvetaker.

Pasienten retter seg opp og med alvorlig ansiktsuttrykk og forteller at han har vært leiesoldat i Kongo der han ble tatt som fange og utsatt for omfattende tortur. Han har derfor store problemer med å bli undersøkt og tatt prøver av helsepersonell med annen hudfarge.

5. *Hvor langt kan man gå for å avklare årsaken til at en pasient nekter å bli tatt blodprøve av helsepersonell med annen hudfarge? Hvordan vil du som bioingeniør løse denne problemstillingen?*

Pasienteksempel 3. Hverdagsrasisme

Helsepersonell med en annen etnisk bakgrunn enn norsk opplever ikke sjelden ubehagelige kommentarer knyttet til hudfarge og religion. Det er en travel dag i poliklinikken. Pasienten har trykket kølapp og skal ta blodprøver. Inne på prøvetakingsrommet sier pasienten: «Er det DU som skal ta blodprøve av meg? Er det ikke en annen her på avdelingen som kan ta blodprøver. En som ikke bruker hijab?»

Anya, som er nyutdannet helsesekretær, blir usikker og svarer litt nølende: «Jeg kan sjekke om det er noen andre som er ledige, men det er ganske travelt her i dag.»

Anya kommer til deg og spør om råd i denne situasjonen. Hvilke råd vil du gi Anya?

Det er lang kø i poliklinikken, alle er travelt opptatt, og det er ikke rom for å finne en annen prøvetaker. Pasienten får derfor tilbud om å trekke en ny kølapp for å komme inn til en annen prøvetaker.

Hva gjør du dersom pasienten ikke vil stå i en ny kø, og fortsatt ikke ønsker at Anya skal ta blodprøven? Hvordan kan avdelingen bidra til å finne en løsning som ivaretar både Anya og pasienten?

Hvordan kan Anya ivareta sin profesjonelle rolle når pasienten kommer med ufine kommentarer? Hvordan kan Anya hindre at følelsene tar overhånd og styrer hennes adferd?

Veiledning:

<https://www.bioingenioren.no/aktuelt/jeg-vil-ikke-bli-stukket-av-deg-du-far-hente-en-hvit/109805>

<https://sykepleien.no/fag/2024/01/rasisme-kan-vaere-en-utfordring-pasienter-og-helsepersonell>

Pasienteksempel 4. Møte med en pasient som ikke snakker og forstår norsk

Zuzanna er gravid og er på rutinemessig svangerskapskontroll. Datteren på 8 år og hennes to yngre søsken er med. Ingen av dem snakker godt norsk, med unntak av den 8 år gamle datteren. Zuzanna skal blant annet ta blodprøver og gjennomføre en glukosebelastningstest. Bioingeniør Camilla, som skal ta blodprøvene, prøver å snakke engelsk med pasienten uten suksess. Zuzannas 8 år gamle datter fungerer delvis som tolk.

1. Gjør rede for ulike barrierer for effektiv kommunikasjon i denne situasjonen.
2. Gjør rede for noen kommunikasjonsstrategier som Camilla kan bruke når hun skal ta blodprøve av Zuzanna.
3. Drøft hvilke etiske utfordringer er knyttet til at datteren på 8 år fungerer som tolk.
4. Hvilke andre utfordringer ser du i denne situasjonen?

Pasienteksempel 5. Det korte møtet

Basert på Jasminka Ekkens artikkel i Tidsskriftet Sykepleien 10/07.

Janne skal til kontroll i poliklinikken, men helsesekretæren som pleier å ta blodprøver har gått hjem for dagen. Legen beslutter likevel at det skal tas blodprøver. En annen ansatt kommer for å gjennomføre prøvetakingen.

«Hei, er det du som skal ta blodprøver? Kom med meg.» Janne blir med inn til prøvetakingsstolen og setter seg ned. «Ja ... nå skal vi se ... hmmm det er lenge siden jeg har gjort dette her. Hmm, skal vi se et lilla glass, et gult glass ... og et gult glass til.» Etter hvert finner hun frem alle prøvetakingsrørene og resten av utstyret hun trenger.

«Hvilken arm skal vi ta?» spør prøvetaker henvendt til pasienten. Janne bretter opp skjorten og viser frem armen og hvilken blodåre som pleier å bli brukt. Det pleier å gå bra, sier hun.

«Skal vi se ...» Prøvetaker setter på stasebåndet og undersøker armen nøye før hun bestemmer seg. Samtidig virker det som om hun ikke er helt husker hvordan hun skal monterer kanylen i holderen. Janne begynner å bli skeptisk. «Ja, nå er vi klare. Går det bra med deg?» Prøvetaker stikker nålen inn venen og det begynner å renne blod inn i det første prøverøret.

«Hmm ... nei, nå stoppet det å renne. Det var rart ... Går det bra med deg?» Janne bekrefter at alt er ok. Prøvetaker snur litt på nålen frem og tilbake og det begynner å renne igjen. Hun strever litt med å fylle rørene og det renner langsomt.

«Jeg fyller et ekstra rør for sikkerhetsskyld. Går det bra med deg?» Janne sier det går bra, men hun er ikke helt fornøyd. Prøvetakingen tar lang tid og det pleier ikke å være slik. Samtidig tenker Janne at det sikkert var lurt å ta et ekstra prøverør for ingen av rørene var fylt opp.

Prøvetaker avslutter prøvetakingen med å finne frem tape og bomull. Deretter ordner hun med prøverørene og har ikke lenger fokus på pasienten. Janne trykker på stikkstedet – det er ømt, og et blåmerke er allerede synlig. Ha det bra, sier Janne og går. Prøvetaker registrer det ikke.

1. Hvordan fremstår dette møtet mellom pasient og prøvetaker?
2. Hvilken kompetanse må en helsearbeider ha for å ivareta pasienten på best mulig måte?
3. Hva tenker du om «tillit» i dette pasientmøtet?
4. Hvordan kunne prøvetaker opptre mer profesjonelt?